

EVNEN TIL AT SE

Folderen beskriver og uddyber de fire kategorier i den danske sociale klassifikation af synshandicap med illustrationer og eksempler på deres betydning i en hverdagssammenhæng.

EVNEN TIL AT SE

– DEN DANSKE SOCIALE KLASSIFIKATION AF SYNSHANDICAP

© 2023

IBOS – Instituttet for Blinde og Svagsynede

Tekst:

Christense Thygesen, klinisk psykolog, IBOS

Karsten Haarh, neurooptometrist, IBOS

Illustrationer:

Barbara Marie Mauritson

Redaktion:

Anna Ingeborg Linnet

Tryk:

Lasertryk

1. udgave, 1. oplag

ISBN trykt udgave: 978-87-7270-023-6

ISBN elektronisk udgave: 978-87-7270-025-0

IBOS – Instituttet for Blinde og Svagsynede

er synsområdets nationale videns- og rehabiliteringscenter.

IBOS tilbyder rådgivning, vejledning, kurser og uddannelse til personer med nedsat syn eller blindhed, pårørende og fagpersoner.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Vores syn er komplekst	4
Synshandicap	5
Synstyrke	6
Benævnelser af synsstyrke	7
Synsfelt	8
Kategori 1: Svagsynet	9
Kategori 2: Social blindhed	10
Kategori 3: Praktisk blindhed	11
Kategori 4: Total blindhed	12
Husk, mennesker er forskellige	13

VORES SYN ER KOMPLEKST

Vores øjne består af flere enkeltdele med en række forskellige funktioner, der tilsammen giver os evnen til at se.

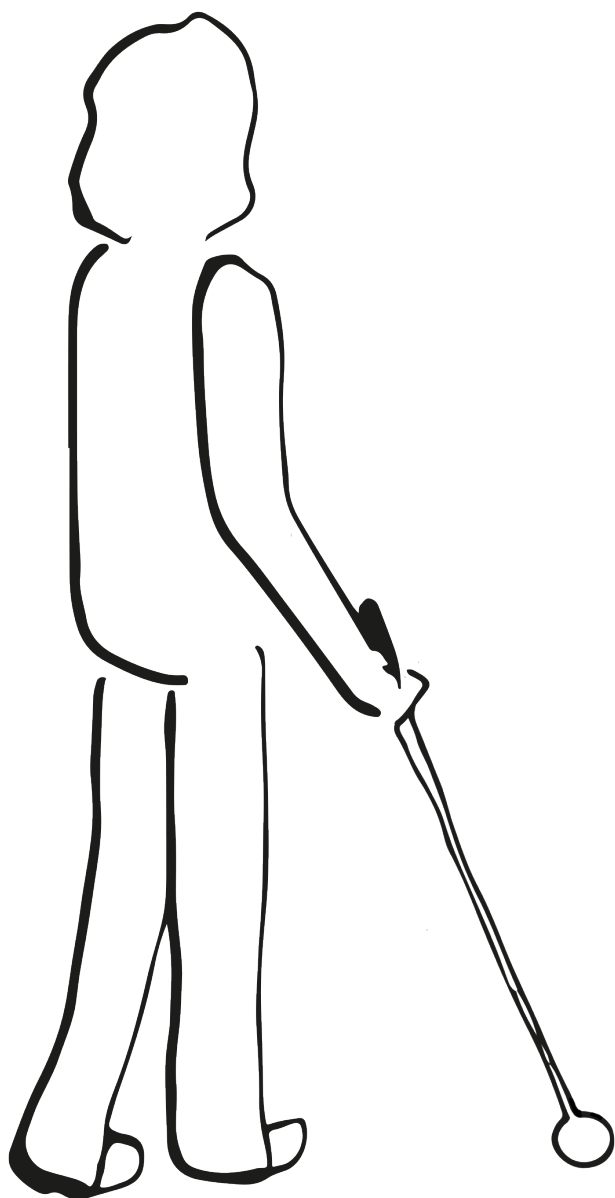
Det at se betyder, at vi kan opfange, opfatte og omsætte lys til billeder, at vi kan skelne farver, kontraster, bevægelser, lys og mørke og bedømme afstande. Øjnene samarbejder med hjernen, som bearbejder vores synsindtryk, så der dannes en indre repræsentation af det, vi ser med øjnene.

Hvor godt vi oplever at se, handler ofte om det skarpe syn, som vi bruger til at se detaljer, farver og til at læse med. Den del af synsfunktionen kaldes det centrale syn. Lige så vigtig er vores evne til at opfatte bevægelser og orientere os i omgivelserne, uden at vi ser direkte på dem. Det kaldes det perifere syn. Udtrykt med fagord omfatter evnen til at se blandt andet: Synsstyrke, synsfelt, synskvalitet og den kognitive bearbejdning af synsstimuli eller manglende synsstimuli.

DEN DANSKE SOCIALE KLASSIFIKATION AF SYNSHANDICAP

I Danmark benytter vi den danske sociale klassifikation af synshandicap, hvor et synshandicap defineres med udgangspunkt i det normale syn. Ordet synshandicap bruges som en samlet betegnelse, når en person enten er blind, stærkt svagsynet eller svagsynet og defineres ud fra to forhold: Synsstyrke og synsfelt.

Denne folder vil beskrive og uddyber de fire kategorier i den danske sociale klassifikation af synshandicap med illustrationer og eksempler på deres betydning i en hverdagssammenhæng.

SYNSHANDICAP

NÅR BRILLER IKKE ER NOK

Et synshandicap er en fysisk funktionsnedsættelse, som begrænser en persons evne til at se.

Der er kun tale om et synshandicap, hvis synsnedsættelsen rækker ud over, hvad der kan korrigeres for ved brug af briller, kontaktlinser eller kirurgi.

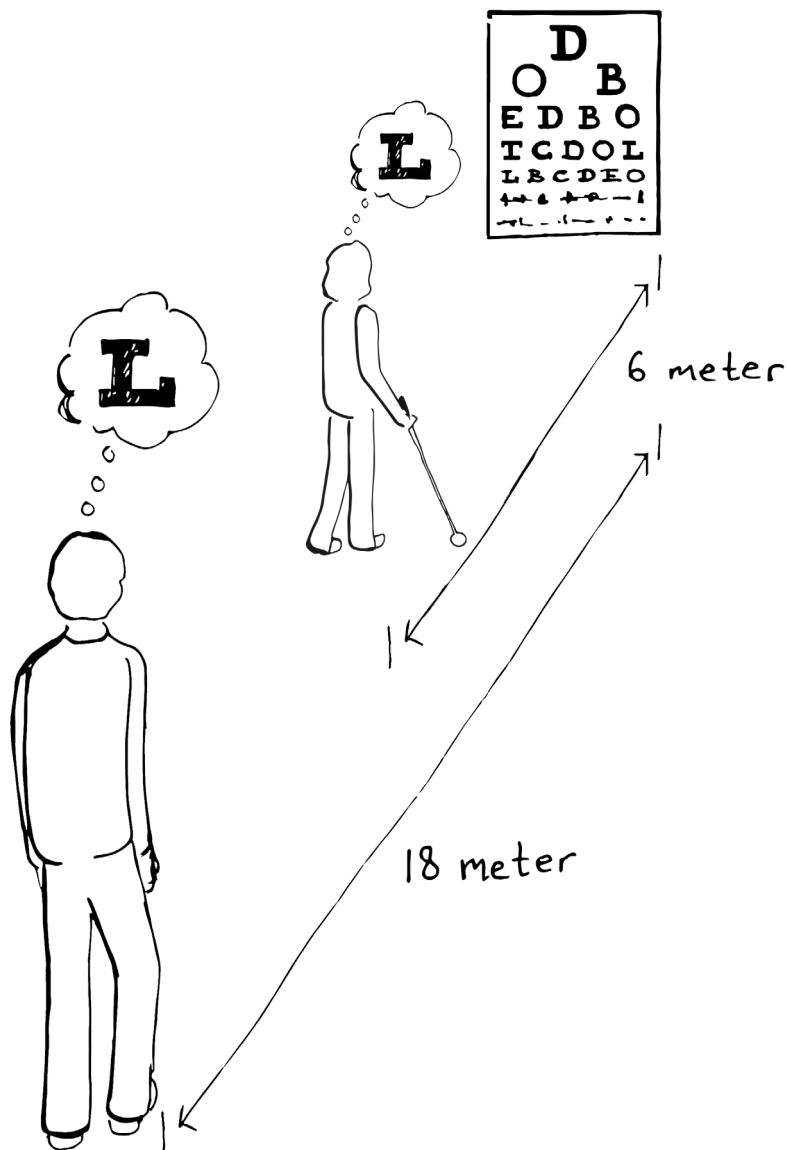
SAMLET BETEGNELSE

Betegnelsen synshandicap dækker hele spektret fra betydeligt nedsat syn til fuldstændigt ophævet synsfunktion. Et synshandicap viser sig i praksis ved, at personen ikke længere kan skelne detaljer på sædvanlig afstand eller overser ting i synsfeltet.

FLERE KOMBINATIONER

Kategorien synshandicap bruges både om et isoleret synshandicap, og der hvor synshandicappet indgår som et symptom blandt flere, fx i et syndrom. På samme måde kan synshandicappet indgå i kombination med andre funktionsnedsættelser, fx en hørenedsættelse, autisme, udviklingshæmning eller en erhvervet hjerneskade.

SYNSSTYRKE (VISUS)

Synsstyrke, også kaldet visus, angiver hvor god øjets detaljeopfattelse er. Synsstyrken betegner øjets evne til at skelne mellem to punkter, og identificerer den form, som punkterne indgår i. Synsstyrken er altså et udtryk for, hvor skarpt vi ser, og hvor gode vi er til at skelne detaljer. Synsstyrken måles ved hjælp af en synstavle, som mange kender fra øjenundersøgelser, og benævnes ved en synsbrøk, et decimaltal eller et procenttal. Desto mindre symboler en person kan se på synstavlen, desto bedre er personens synsstyrke. Men synsstyrken siger ikke meget om, hvordan personen klarer sig synsmæssigt mht. hverdagsaktiviteter og færden. Den siger altså ikke noget om det funktionelle syn.

BENÆVNELSER AF SYNSSTYRKE

Synsstyrke måles i forhold til et defineret normalsyn og kan i journaler og samtaler benævnes på flere måder. Optometriste, øjenlæger og fagfolk anbefales i journaler at benytte standarden, som er synsbrøk og/eller decimaltal. Procenttal kan bruges i daglig tale for at gøre synsnedsettelsen mere forståelig.

SYNSBRØK

Synsstyrke angives ofte ved en synsbrøk, hvor tælleren (øverst) angiver personens afstand til symboler på en synstavle, og nævneren (nederst) angiver den afstand en normalt seende ser symbolerne på. Synet hos en normalt seende defineres som en synsbrøk på 6/6. En synsbrøk på 6/18 fortæller, at personen på 6 meters afstand lige netop kan se de symboler, som en normalt seende kan se på 18 meters afstand.

DECIMALTAL

Decimaltal er en anden måde at benævne synsstyrken på. Synet hos en normalt seende angives her til decimaltal 1,0 udregnet ved, at man dividerer 6/6. Det kaldes også en visusangivelse.

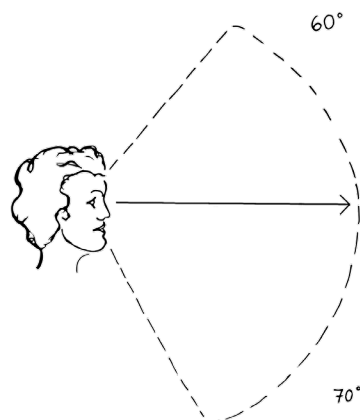
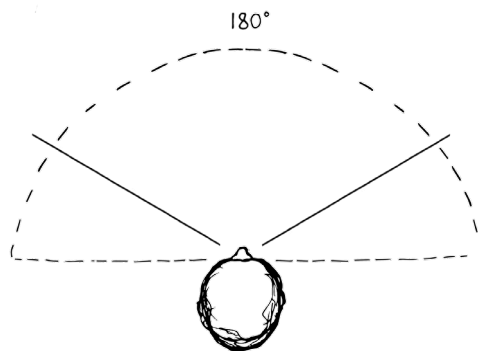
PROCENTTAL

For mange er det lettere at forstå, at deres syn er forringet fra fx 100 procent til 70 procent, i modsætning til at forstå ændringen fra 6/6 til 6/18. I Danmark er det, i daglig tale, kutyme at omregne decimaltal til procenttal. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at omregningen giver et misvisende forhold mellem procent og ens faktiske synsevne. Derfor bruger vi, i nedenstående model, den evidensbaserede Snell og Sterling-formel, fordi den beregner, hvor mange procent syn en person kan opnå med bedst mulige korrektion.

Benævnelser	Normalt syn	Svagt-seende	Stærkt svagtseende	Praktisk blind	Totalt blind
Synsbrøk	6/6	6/18	6/60	1/60	-
Decimaltal	1,0	0,3	0,10	0,0016	-
Procent	100%	70%	20%	-	-

SYNSFELT

Synsfeltet er det, vi kan se uden at bevæge øjnene eller hovedet. Synsfeltet måles og benævnes i grader. Når begge øjne er åbne, er det normale synsfelt 180 grader til siderne, 60 grader opad og 70 grader nedad. Indenfor synsfeltet opfatter vi, hvad der er foran os, men vi ser ikke alle detaljer.

HVAD BETYDER SYNSFELTSTAB?

En person kan have en normal eller kun let nedsat synsstyrke, men på grund af et synsfeltstab alligevel have en synsnedsættelse. Et eksempel er kikkertsyn, hvor synsfeltet er indskrænket både til siderne, opadtil og nedadtil. En person med kikkertsyn kan måske læse, men kan have svært ved at orientere sig og færdes. Omvendt kan en person med synsfeltsudfald i det centrale syn være ude af stand til at læse, men vil kunne orientere sig ved færden. Synsfeltet kan også være svækket af blinde pletter i mindre lokale områder, såkaldte skotomer, eller synsfeltstabet kan være halvsi-digt, så personen mangler halvdelen af synsfeltet på begge øjne (hemi-anopsi), fx som følge af en hjerne-skade.

KATEGORIER AF SYNSHANDICAP

Alt efter synsstyrke og synsfeltstabs omfang kategoriseres personer efter den danske sociale klassifikation af synshandicap i fire forskellige grupper: Svagsynet, social blindhed (stærkt svagsynet), praktisk blindhed eller total blindhed.

KATEGORI 1: SVAGSYNET

At være svagsynet defineres ved en synsstyrke, der er:

- Fra bedre end 6/60 til mindre end eller lig med 6/18
- Fra bedre end 0,1 til mindre end eller lig med 0,3
- Mellem 29 % - 70 % af et normalt syn

Eksempler på synstab i denne gruppe er:

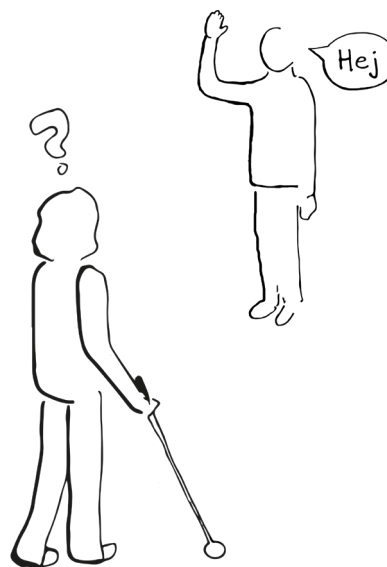
- Halvsidigt synsfeltstab, i højre eller venstre side (hemianopsi)
- Kikkertsyn, hvor synsfeltet er mindre end eller lig med 20 grader og en synsstyrke, der er bedre end 6/18 (0,3)

BETYDNING I HVERDAGEN

Personer med synstab i denne kategori vil generelt have besvær med at se detaljer.

Uden kompensation i form af kompenserende strategier eller ved brug af hjælpemidler vil personen have problemer med at læse almindelig skrift i aviser, ugeblade, bøger og breve, og med at læse undertekster på film eller TV. Det vil derudover være vanskeligt at læse prisskilte, skilte med gadenavne og informationstavler ved offentlig transport.

Personen vil også have besvær med at genkende ansigter på afstand i forbindelse med færden og sociale aktiviteter.

KATEGORI 2: SOCIAL BLINDHED

Social blindhed, også kaldet stærkt svagsynet, defineres ved en synsstyrke, der er:

- Fra bedre end 1/60 til mindre end eller lig med 6/60
- Fra bedre end 0,016 til mindre end eller lig med 0,1
- Mindre end 20 % af et normalt syn

Eksempler på synstab i denne gruppe er:

- Fra bedre end 1/60 til mindre end eller lig med 6/60 og/eller et synsfelt på mindre end 20 grader, men større end 10 grader
- En person med et halvsidigt synsfeltstab (hemianopsi)
- Kikkertsyn på mindre end 20 grader, men større end eller lig med 10 grader og en synsstyrke, der er svagere end eller lig med 6/18, men bedre end 6/60

BETYDNING I HVERDAGEN

Personer med synstab i denne kategori vil, ud over de ovenfor nævnte svagsynsproblemer med at læse almindelig skrift, undertekster, skilte og informationstavler, i udtalt grad have vanskeligheder med at genkende ansigter og aflæse mimik. De vil også have udfordringer med at orientere sig i en samtale med flere personer, orientere sig og færdes blandt mange mennesker og med at afkode samspillet mellem dem. Personer med social blindhed skal desuden bruge meget energi på at opretholde eller give indtryk af øjenkontakt i en almindelig samtale.

KATEGORI 3: PRAKTISK BLINDHED

Praktisk blindhed defineres ved en synsstyrke svarende til lyssans med projektion, dvs. personen kan se lys og angive, hvilken retning lyset kommer fra. Praktisk blindhed svarer til en synsstyrke, der er:

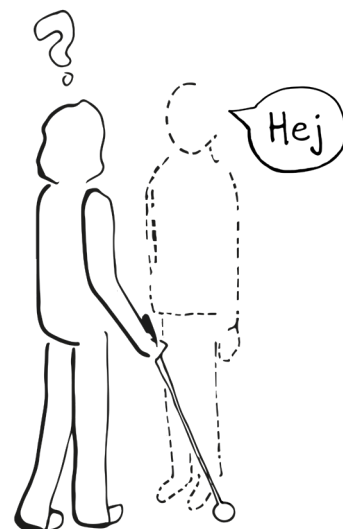
- Mindre end 1/60
- Mindre end 0,016

Eksempler på synstab i denne gruppe er:

- Et synsfelt på, mindre end eller lig med 10 grader på bedste øje
- En synsstyrke på mindre end eller lig med 6/18 (0,3) og et synsfelt på 20 grader eller mindre
- En person med et halvsidigt synsfeltstab (hemianopsi) og en synsstyrke mindre end eller lig med 6/60 (0,1), men bedre end 1/60 (0,017)

BETYDNING I HVERDAGEN

Personer med synstab i denne kategori har en synsnedsættelse, der er så markant, at det påvirker alle aspekter af livet og hverdagen. Personen kan se lys og også angive, hvor lyset kommer fra. Men uden kompensation i form af kompenserende strategier eller brug af hjælpemidler vil personens muligheder ved både aktiviteter og deltagelse i samfundslivet være væsentligt begrænset. Personen vil ofte skulle bruge de samme strategier og hjælpemidler som totalt blinde for at fungere bedst muligt.

KATEGORI 4: TOTAL BLINDHED

Total blindhed defineres enten ved slet ingen lyssans eller ved en synsstyrke svarende til lyssans uden projektion, dvs. uden angivelse af, hvor lyset kommer fra.

BETYDNING I HVERDAGEN

Personer med synstab i denne kategori kan ikke bruge synet. Mulighederne for at deltage i aktivitet og samfundsliv er væsentligt begrænsede, og personen skal bruge synskompenserende strategier og hjælpemidler i alle sammenhænge.

SAMME DIAGNOSE, FORSKELLIGT FUNKTIONSNIVEAU

Det skal understreges, at hvordan en person klarer sig med en synsnedsættelse, ikke kan måles eller forstås udelukkende ud fra en af de fire kategorier. To personer med samme diagnose eller synsstatus kan have forskelligt funktionsniveau, fordi andre forhold end synsstyrke og synsfelt er vigtige for at forstå det funktionelle syn. Det gælder fx kontrastopfattelse, ufrivillige øjenbevægelser (nystagmus), dobbeltsyn og hjernens bearbejdnings- og reaktionstid. Ligesom det gælder evnen til at holde balancen og orientere sig rumligt i situationer, hvor personen handler og bevæger sig. Det kaldes det dynamiske syn, som kan måles af en optometrist.

FORSTÅ DE PERSONLIGE OG SOCIALE FORUDSÆTNINGER

En synsnedsættelse vil for langt de fleste medføre udtrætning, fordi det kræver mentale ressourcer at kompensere for et nedsat syn. Dertil kommer, at den enkeltes grundlæggende personlige og sociale forud-

sætninger i livet, spiller en afgørende rolle for, hvordan personen med et nedsat syn klarer sig. Også omgivelserne – herunder andres forståelse eller manglende forståelse – har betydning for personens funktionsniveau.

EN SYNSNEDSÆTTELSE ER IKKE ALTID SYNLIG

Endelig er det vigtigt at være opmærksom på, at en synsnedsættelse ikke altid er synlig, og at personens funktionsniveau kan svinge afhængigt af fx lys- og vejrforhold og omgivelsernes tilgængelighed. Tilsammen betyder alle disse forhold, at det kan være svært for andre at forstå, og for personen selv at forklare, konsekvenserne af en synsnedsættelse.

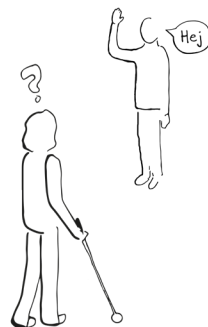
Alle disse forhold er værd at huske på, så personer med nedsat syn eller blindhed mødes med forståelse og respekt.

**”
HUSK,
MENNESKER
ER
FORSKELLIGE**

PUBLIKATIONER FRA IBOS

REAKTIONER PÅ SYNSTAB

Krop og psyke bliver stressede, når synet forsvinder helt eller delvist. Læs om de typiske psykologiske følger, når du selv, en pårørende eller patient har en synsnedsettelse.

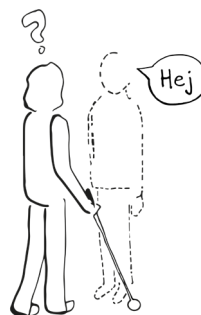
CHARLES BONNET SYNDROM

Helt eller delvist tab af syn kan få mennesker til at se syner. Hallucinationerne er et resultat af, at hjernen skaber billeder, når synet forsvinder. Det kaldes for Charles Bonnet Syndrom (CBS).

SÅDAN FØLGES I AD

Gode råd og teknikker til at færdes frit og trygt til både ledsageren og personen med synsnedsettelse.

MED KNIV OG GAFFEL

Gode råd og teknikker til at spise og overskue bordet, når du har et synshandicap.

Du finder publikationerne på IBOS' hjemmeside:
www.ibos.dk/publikationer

GRATIS KURSER OG PODCAST

GRATIS KURSER

IBOS opretter løbende gratis kurser, webinarer og arrangementer for personer med synsnedsættelse, pårørende og fagpersoner, fx om angst ved mistet syn, psykisk blindhed og IKT-kurser.

Du finder link til kurserne på IBOS' hjemmeside: www.ibos.dk

PODCAST

Lyt til IBOS' forskellige podcasts, fx om livet med synshandicap, faglige oplæg fra konferencer eller forældrekurser.

Du kan følge podcast-kanalen Blind lyd i din foretrukne podcast-app eller du kan finde dem på IBOS' hjemmeside: www.ibos.dk

IBOS - Instituttet for Blinde og Svagsynede
Rymarksvej 1 · 2900 Hellerup
ibos@kk.dk · www.ibos.dk
tlf. 39 45 25 45

Instituttet
for Blinde og Svagsynede